

Az egészségglélektan helye az orvoslásban

Az ember környezet modell

Purebl György
Semmelweis Egyetem
Magatartástudományi Intézet

- Változások a gyógyításban és a gyógyításhoz való viszonyban
- Az ellátás szociokultúrájának változása
- Változás a különböző betegségek gyakoriságaiban
- A krónikus betegségek jelentőségének fokozatos megnövekedése

Ispotály („premodern” medicina)

- Szakralitás és medicina
összemosódott
- Tekintélyelvűség
- Paternalizmus

Korai modern orvoslás (XIX- XX század fordulója)

- Betegellátás központja a
családorvos
- Kevés jól használható
eszköz
- Közösségbe
beágyazottság és tekintély
- A betegkör igen alapos
ismerete

Kórház (modern orvoslás, XX sz. második fele)

- A betegellátás központja a szakellátás
- Számos diagnosztikus és terápiás eszköz (melyek közt a tájékozódás nehéz, és további specifikációt igényel)
- Nagyobb betegforgalom
- „Idegenek a rendelésen”

Egészségközpont (XXI. sz.)

- Evidenciák és haszonelvűség
- Szolgáltatási szemlélet
- Kapcsolatközpontúság és rendszerszemlélet
- Telemedicina

Az információ forrása XX. és XXI. század kezdetén

- Kulturális források, hiedelmek
- Az orvosi tájékoztatás, mely tekintélye széles körben elfogadott
- Néhány egészséggel foglalkozó könyv
- Kulturális források, hiedelmek
- Az orvosi tájékoztatás, melynek tekintélye sokszor megkérdőjeleződik
- Számos sajtótermék Internet
- Bulvár kultúra
- Második vélemény (second opinion)

Miért nőtt meg az egészségpszichológia jelentősége a XXI. században?

- Kommunikációs nehézségek
- Közvetlen gyógyításon túli igények megjelenése
- Tömeges együttműködési problémák a krónikus betegségekben
- Komorbid pszichológiai problémák

Kommunikációs nehézségek

- Kevesebb információ-átadási lehetőség (ismeretlen beteg, időhiány)
- Információs dömping a kultúrában
- Az adekvát és nem adekvát információk nem különülnek el megfelelően egymástól
- Bonyolultabb információt kell átadnunk a betegeknek

Milyen igények jelenhetnek meg a gyógyításon túl?

- Megnyugtatás és támogatás
- Életminőség fontossága
- Magasabb elvárások a szolgáltatások színvonalával kapcsolatban
- Második vélemény (second opinion)

A krónikus betegségek és gyógyítás

- Az akut betegségek ellátásának társadalmi igénye magas
- Az akut medicina szélesebb körű ismerete a laikus kultúrában
- Az akut betegségek esetén fokozottabb kulturális odafordulás (nagyobb sajnálat és együttérzés)
- Krónikus betegségekkel kapcsolatos társadalmi attitűd különböző
- A krónikus betegek csak állapotromlás esetén érzik magukat betegnek
- A krónikus betegség stigmaként működhet
- „A krónikus betegségfelfogás akut természete”

A leggyakoribb mortalitásért és képességcsökkenésért felelős betegségek változása

Murray, CJL, Lopez, AD (1997): Lancet: 349,

1498-1054

1990

1. Alsó légúti fertőzések
2. Heveny bélfertőzések
3. Perinatális megbetegedések
4. **Unipoláris major depresszió**
5. Ischaemiás szívbetegségek
6. Cerebrovaszkuláris betegségek
7. TBC
8. Akut vírusos fertőző betegségek
9. Közúti balesetek
10. Kongenitális anomáliák

2020

1. Ischaemiás szívbetegségek
2. **Unipoláris major depresszió**
3. Közúti balesetek
4. Cerebrovaszkuláris betegségek
5. COPD
6. Alsó légúti fertőzések
7. TBC
8. Háborúk
9. Heveny bélfertőzések
10. AIDS

Hogyan néz mindez ki a
betegek oldaláról?

- A betegek (és hozzátartozóik) teljesen adekvátan ítélik meg a helyzetüket
- Az orvosi információt a betegek (és hozzátartozóik) maximálisan megértik
- A betegek (és hozzátartozóik) minden szempontból egyetértenek az orvos által vázolt betegségmodellel
- A betegek/hozzátartozók a különböző terápiás és életmódváltozások prioritását egyenlően ítélik meg az orvossal
- A hozzánk forduló krónikus betegeknek általában nincsenek pszichés problémái

Az esetek hány %-ban teljesülnek a fenti kritériumok?

- 75%
- 50%
- kevesebb, mint 25%
- Ilyen helyzet nincs

Kognitív disszonancia

- Az ember a hiedelmeivel egyező információkat veszi fel elsősorban a környezetéből
- A többit lehetőleg szűri (nem tudatosan)
- Mindez az emberi gondolkodásra általánosan jellemző tulajdonság

Mennyire motiváltak a betegeink a változásra?

- „Látogató”
- „Panaszos”
- „Fogyasztó”

A modern orvoslás paradoxona

- Miközben az orvostudomány rendkívüli eredményeket ért el az élettartam meghosszabbításával,
- Az elérhető gyógyítási módok (betegek által való) nem megfelelő használata,
- Ugyanakkor az orvoslással kapcsolatos elégedetlenség soha nem volt olyan nyilvánvaló, mint ma

Meghalhat-e valaki gyógyítható betegségben, akkor

- ha a világ legfejlettebb egészségügyi rendszerével rendelkező országában él
- ha messze az átlagon felüli anyagi lehetőségekkel rendelkezik, így bármilyen terápiát finanszírozni tud
- és intelligenciája jóval az átlag feletti?

Az állatorvosi ló: a krónikus nem malignus fájdalom

- **Hajlamosító tényezők**

- Szorongásos vagy depressziós betegség a családban
- Egyes személyiségjegyek (pesszimizmus, katasztrofizálás, fokozott szuggesztibilitás)
- Szomatikus betegségek átélése

- **Kiváltó tényezők**

- Akut fájdalom
- Élethelyzeti nehézségek
- Krónikus mikrostresszorok

- **Fenntartó tényezők**

- Fokozott önmegfigyelés
- Csökkent aktivitás
- Betegségelőnyök
- Orvosi vizsgálatok

A fenti jelenségek átalakították
a gyógyítási modelleket

Biomedikális modell

(pozitivistá tudományfilozófia alapján)

- Test és lélek dualizmusa
- Az orvoslás a tünetek gyógyítására koncentrá
(redukcionizmus)

Biopszichoszociospirituális modell

(posztmodern tudományfilozófia alapján)

- Test és lélek egysége
(idegtudományok,
pszichofiziológia)
- A pszichés tünetek és
a szociális helyzet
jelentősége a
betegség
lefolyásában és az
együtműködésben
(rendszer szemlélet)

- Társ-gazdasági tényezők
(végzettség és
jövedelem)
- Az egészségügyi
rendszerrel kapcsolatos
tényezők
- Állapotfüggő tényezők
(tünetsegénység vs
szenvedés)
- Kezelésfüggő tényezők
(mellékhatások, a kezelés
természete)
- Betegtől függő pszichés
tényezők

Sabaté (2003)

Pszichológia alkalmazási területei az orvoslásban

- **Klinikai pszichológia:** a pszichológus részvétele a gyógyító munkában

Pszichológia alkalmazási területei az orvoslásban II.

- **Egészségpszichológia/magatartásorvoslás**
- Pszichológiai készségek alkalmazása nemcsak a közvetlen gyógyításban, hanem az elsődleges, másodlagos harmadlagos megelőzésben is

- **Annak valószínűsége, hogy egy férfi túléli a 65. életévét Magyarországon**
- **ma csupán 64 %,**
- **az érettségivel alacsonyabb végzettségi rétegekben jóval 50 % alatt**
- **ez az arány Ausztriában 82%.**

Miről is szól tehát az egészségpszichológia?

- Test-lélek-környezet interakciójával kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek
- Gyógyításhoz szükséges pszichológiai alapfogalmak
- Pszichés tünetek ismerete és értékelése
- Magatartásorvoslási módszerek között való tájékozódás